Böyle Dedi Yozgat

Külliyât-ı Letâif

S. Burhanettin Kapusuzoğlu

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1195
KÜLTÜR SERİSİ: 685

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
16267

ISBN 978-605-155-497-6

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 •34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71- Faks: (0212) 251 00 12
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz
Dizgi-Tertip: Ötüken
Kapak Baskısı: Yeditepe Ofset
Baskı: Yaylacık Matbaası (0212) 612 58 60
Maltepe Mah. Litros Yolu Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-Zeytinburnu
Cilt: Yedigün Mücellithanesi
İstanbul- Eylül 2016

S. BURHANETTİN KAPUSUZOĞLU; 1972 yılında Yozgat'ta doğdu. İlim, kültür ve sanat konularının entelektüel seviyede konuşulduğu sohbet meclisi, geleneği ve kütüphanesi olan geniş bir aile ocağında yetişti. Tahsilinin Yozgat safhasını Yozgat Lisesi'nden mezun olarak tamamladı. Daha sonra Kayseri'ye giderek Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yüksek tahsil yaptı. Halen bir kamu kurumunda Müşavir olarak hizmet etmektedir. Arapça, Farsça ve Almanca bilmektedir.

Ailesinden tevarüs ettiği hazinenin muazzam imkânı sayesinde tarih, medeniyet ve kültür meselelerine erken yaşta âşina oldu. Fakülte yıllarından itibaren düzenli olarak çeşitli dergi ve gazetelerde yazmaya başladı. Bilhassa Bozok tarihi, kültürü ve halk bilimine dair hepsi sahasında ilk olan derleme ve araştırmalarını yazı konusu yaptı.

Yozgat'ı köyleri ile birlikte defalarca dolaştı, derlemeler yaptı ve geniş bir kültür envanteri çıkardı. Yozgat'ta kültür ve sanat çalışmaları yürüttü, projeler yaptı. I. Uluslararası Bozok Sempozyumu'nun düzenlenmesini sağladı. Uzun süre devam eden Bozok Konferansları adıyla sohbet toplantıları tertip etti. Yozgat Valiliği tarafından düzenlenen Nida Tüfekçi Altın Bağlama Kültür Sanat Ödülleri'nin ve Abbas Sayar Hikâye Yarışması'nın jüri üyeleri arasında bulundu. 26 Aralık 2009 tarihinde, Araştırma Dalında Nida Tüfekçi Altın Bağlama Kültür Sanat Ödülü'ne lâyık görüldü.

Türkiye ve Kazakistan arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine yönelik katkılarından dolayı 23 Ocak 2014 tarihinde Kazakistan Büyükelçiliği'nde düzenlenen bir törenle Kazakistan Dostluk Madalyası tevcih edildi. TYB ve ESKADER'in, 2015 Kültür Sanat Ödülleri'ne Şehir Dalında lâyık görüldü.

Metin Eroğlu'na…
Rahmetle…

İÇİNDEKİLER

Birkaç Kelâm 13

Giriş
Söze Çektim Sürmeyi

Yozgat ve Şifahî Kültür 17
Kendi Gökkubbemiz 17
Bir Ulu Şar: Yozgat 17
Folklor ve Tarih Münasebeti Beyanındadır 20
Şifahî Kültür 21
Yozgatlı Şairler 22

Birinci Bölüm
"Neler Geldi Neler Geçti Felekten"

I- Çapanoğulları 27
Folklor Mahsullerinde Çapanoğulları 37

II- Altından Çapanoğlu Çıkan Hikâyeler, Nükteler, Lâtifeler 40
Yozgat Adının Mânâsı Beyanındadır 40
Misafirle Gelen Baht 44
Rüya ile Gelen Muştu 46
Kırklara Karışan Mimar 47
Hızır ile Mülâkat 49
Beyaz Taş 50
Caminin Eksiği 51
Cevherî Ali Efendi 53
Kirazlı Suyu 54
Bir Çapanoğlu Siyaseti: Aygırı Kısrakla Avlamak 55

Aygırı Kısrakla Avlamanın Battal Tahkiyesi 56
Aygır Kısrakla Avlanır Hükmünün Paşaköy Beyi İsmail Bey'e Tatbiki 60
Aygırı Kısrakla Avlamanın Divanlı Tahkiyesi 62
Aygırı Kısrakla Avlama Usûlünün Köseyusuflu Rivayeti 64
Çapanoğlu'nun Sır Kâtibi Âşık Necib ve Dertli Kaval Hikâyesi 66
İşçinin ve Taşçının Hakkı 92
Her Taşın Altında Bir Çapanoğlu 93
Altından Çapanoğlu Çıkar 94
Taşlı Tarla 96
Erkilet'li Âşık Hasan'ın Yozgat'a Geldiğidir 98
Çapanoğlu'nun Söktürdüğü Tavan 99
Çapanoğlu'nun Hükmü 101
At Yüzünden Çapanoğlu'nun Şahin Karacabey'e Kıydığıdır 103
Piroğlu ile Çapanoğlu 105

İkinci Bölüm
"Bezm-i Muhabbette Ağyâr Gerekmez"

Münasebetsiz Ağa 111
Pertev Paşa ve Akif Paşa 112
Deve Kinli Akif Paşa 113
Ceritzade 113
Kahve Parası 115
Kuzucu Hoca 116
Himmet 118
Çallılı Yusuf Hoca 119
Ne Efsunkâr İmişsin Ey Dîdâr-ı Hürriyet 121
Ot Kökünün Üstünde Biter 122
Büyük Adamın İltifatı 123
Oyu Gurbete Düşürmemek 124
Ortakçı 125
Ağustos Sıcağında Oruç 126
Abbas Sayar'a Selâm Vermeyen Asker 127

Üçüncü Bölüm
"Mürüvvet Eyle Sultânım Kulun Senden Atâ İster"

Mutasavvıf Şair Hüznî Baba 131
Hayatı 131
Mahlası 131
Sohbetleri 133
Şeyh Erbilli Mehmed Es'ad Efendi'ye Bağlılığı 133
İlâhîleri 136
Mustafa Kemâl Paşa'ya Okunan Şiiri 139

Nükteleri 142
Allah'ın Yazgısı 142
Hak Edene Hakkını Vermek 143
Muska 144
Lâtife Lâtif Gerek 145

Dördüncü Bölüm
"Postu Gamhâneye Serenlerdeniz"

Rintmeşrep ve Nüktedan Bir Şair: Alcılı Kâsım Bey 149
Hayatı 149
Lâtifeler, Nükteler 151
Siyasetli Yıllar 151
Muhtarın Fendi 156
Halay 159
Talih Mahpus Olursa 160
Sicil Kâtibi 162
Yozgat Yozgat Olalı Böyle Tırampa Görmedi 163
Er Mektubu 165

Hatime 168

Birkaç Kelâm

YOZGAT'ta sohbet meclisleri, Osmanlı bakıyyesi büyüklerin, örflü kocaların, sırlı ariflerin, Yozgat Efendisi diye ihtiramla tabir olunan çelebilerin varlıkları ile bereketli ve bahtlı bir saltanattı. Muhabbetli ve mehabetli sohbetlere Hüseyin Baykara Faslı denilirdi.

Hayatın hem baharını hem hazanını görenlerin, güzel görüp güzel eyleyenlerin açtıkları her fasılda ayrı bir letâfet vardı. Lâtife lâtifti. Her şeyin yerince olduğu demlerdi.

Biz tekke, medrese, konak selâmlıkları ve köy odalarında gönül dokuyan yüksek bir kültürün, kuşaktan kuşağa aktarılan şifahî kültür hazinelerinin sohbet meclislerindeki haşmetinin son demlerine yetiştik.

Hiç şüphesiz, böylesi bir muhitin tam ortasında bulunmak şükür gerektiren bir nimetti.

Yaşımız ilerledikçe gördük ki meclislerinde bulunduklarım son şahitlermiş!

Hatıralarını derin bir ihtiram ile daima andıklarımın anlattıkları, vaktiyle yaşanan fakat bugün merak edilen bir tarihin bilgi kırıntıları idi. Nazarımda çok değerli olan bu bilgiler, tarihin büyük çerçevesi içinde geniş bir yer kaplamasa da, mahallî hafızaya ait hazinelerdi ama nisyana muhataptı.

Bu bakımdan, aile büyüklerimin teşvikiyle, erken yaşlardan itibaren bulundurulduğum sohbet meclislerinde can kulağı ile dinlediklerimi, merak saikiyle gördüklerimi, bir kuyumcu titizliği ile olmasa da, yazı ile kayıt altına almaya hep gayret ettik.

Bir külliyât-ı letâif olan işbu eser, böylesi bir safahatta biriken ama uzun zamandır bekleyen şifahî kültür mahsulatından bir kısmının kisve-i tab'a büründürülmesiyle ortaya çıktı.

Eserdeki bilgilerin tamamı, pek tabiî ki ilk defa yazılanlardan mürekkep değildir. Fakat geneli itibariyle malumu i'lam hiç değildir. Ben, sadece bende olanı yazdım.

Bu duygu ve düşüncelerle, Böyle Dedi Yozgat'ı arz ederiz. Artık gerisi ilmiyenin, araştırmacının ve meraklıların alâkasına kalmıştır!

Ankara 2016 **S. Burhanettin Kapusuzoğlu**

Giriş

Söze Çektim Sürmeyi

Yozgat ve Şifahî Kültür

Kendi Gökkubbemiz

Milletler, mensup olduğu medeniyetin şekillendirdiği kültürleri ile ayakta kalır. Gelenekle de zaman içinde kendini yeniler. Kültür milletin ruhudur. Her yeni nesil selefleri olan ecdadının tecrübeleri sayesinde varlığını idame ettirebilir. Şifahî ve kitabî kültürün hanesinde yazılı olan her bir nesne varlık davasında bir can suyudur.

Bu bakımdan her kültür mahsulünü nisyandan azade kılıp irfanımızın naif nümuneleri beyanında tevarüs edip meraklılarına takdim etmek pek asil bir mesai olarak önümüzde durmaktadır.

Üslûp sahibi olabilmenin lâzımesi, bu irfanî ana damardan beslenmektir. Estetik ayrıcalık ve bir değer ifade ediyor olabilmek başka türlü muhaldir. İşin böyle olması inşa edilen eserlere ruh üflenmesi demektir.

Mimarî, edebiyat, şiir ve mûsıkî, ancak bu has dairede ele alındığı zaman ufuklarımızı kuşatan mağfiret ikliminin sırrına âgâh olunabilir. Mesele bütün kuşatıcılığıyla bu karar üzredir.

Kendi gökkubbemiz altında hoş sadâ bırakarak fenâ milkini terk eden eslaf, hep bu mânâ üzre amel etmiştir.

Bir Ulu Şar: Yozgat

Osmanlı Türkiye'sinin dillere destan güzelliğe sahip son şehri Yozgat, yüksek bir kültürle birlikte muazzam bir tarihî dokuya sahipti(r). Manzaraya, Yozgat'a has saray yavrusu konaklar hâkim-

dir. Bununla birlikte, ahalîsi yüksek bir kültürle bahtiyar ve çelebi ruhludur.[1]

İşbu kâmil insanlar sayesinde, şehir kelimesinin içi bihakkın doldurulmuş ve şehirli bir aristokrat nüfus, Yozgat ile hemhâl olmuştur. Hâlâ bazı aileler elinde ve Yozgat Müzesi'nde muhafaza edilen çok sayıda kıyafetin altın işlemeleri saraylı bir ihtişamı yansıtmaktadır.

İktisadî yapısı fevkalâde güçlü bir şehir olan Yozgat, mahir sanatkârları, çarşıları ve Halep'ten Şam'a kadar Osmanlı ülkesinin pek çok yerinden gelen tüccarların iştirakiyle, her sene Haziran ayında kurulan Yozgat Panayırı[2] ile de canlı bir ticarete sahiptir.

Bu şehrin medreseleri, mektepleri, tekkeleri, Yozgat Sarayı da denilen bey sarayı, konakları, has bahçeleri, çeşmeleri, düzgün caddeleri, Arnavut kaldırımlı sokakları, sarı kesme taştan inşa edilmiş köprüleri ve arastaları olağanüstü güzellikteki tasvirine ait satır başlarıdır. Anadolu'da bir benzeri olmayan ve İstanbul'daki selâtin camilerini andıran şah eser Cami-i Kebir, Başçavuş Camii, Kayyımzade Camii ve Cevherî Ali Efendi Camii dahi, hatıralarda kalan Yozgat hakkında bir fikir vermektedir...

Kâmusu'l-A'lâm müellifi Şemseddin Sami Bey'in oldukça muntazam ve güzel bahçeleri bulunan mamur bir belde olduğunu ifade

---

[1] "Yozgat Türkleri çelebi, daha önce İstanbul'a yerleşmiş ve çoğalmış ailelerin Yozgat'la ilişkisi kesilmiyor, gerek yerli kaynaşım, gerek İstanbul ilişkisi. Bir 'Yozgat Efendisi' doğuyor…" Abbas Sayar, *Yozgat Var Yozgatlı Yok*, Yayına hazırlayan Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar, İstanbul 2007, s. 39.

[2] "19. asrın ikinci yarısında Yozgat, değil Orta Anadolu'nun, Küçük Asya'nın en güçlü şehri olmuştur. Ermeni sanat gücüyle kuyumculuğu yüceltmiş ve savat'ta altın işlemede Yozgat'ı bir numaraya çıkarmıştır. Van ve Yozgat Türkiye genelinde piyasaya hâkimdi. Avrupa'ya savat gümüş kolyeler, zincirler, tabakalar satarak. Manifaturacılığı Rumlarla paylaşmışlar. İthâlat çoğu kez İstanbul aracılığı ile yapılıyor. Milano'da şubesi olan Hiristiyon isimli bir Yozgatlı tüccar var. Vapurla Avrupa'dan Samsun'a mal geliyor. Develerle, merkep kervanlarıyla, sonra 1853 Kırım muhacirlerinin atlı arabası ile Yozgat'a geliyor. Orta Anadolu'nun en büyük panayırı Yozgat'ta kuruluyor. Halep'ten, Şam'dan mal satmaya, mal almaya gelenler oluyor… Rahmetli Bekir Çapanoğlu bir sohbette, 'Abbas Bey' dedi. 'Senin bulunduğun handa (Şimdiki Özel İdare Lojmanı) kırk oda vardı. Yaz, panayır zamanı gelince bütün odalar Şam'dan, Halep'ten gelen manifatura tüccarıyla dolardı. Ben bir yıl tek tek saydım. Yalnız ipekli kumaş satan on dört tüccar odası tespit ettim. Yalnız ipekli satarlardı.' Bu hikâye 1900'lerde oluyor…" Abbas Sayar, *a.g.e.*, İstanbul 2007, s. 38.

ettiği Yozgat,[3] XVIII. asrın sonları ve XIX. asırda bölgeyi ziyaret ederek tarihe şahitlik eden Batılı seyyahların beyanlarıyla, artık kayıp bir şehrin tarihine dair fevkalâde mühim ifşaatlarla daha bir hüzne müptelâdır...

Seyyah ve arkeolog Charles Texier, Yozgat'a dair:

> "Yozgat'ın manzarası diğer bütün şehirlerinkinden daha iyidir. Yozgat'ta damlar kiremitle örtülmüştür. Umumî manzarası Avrupa şehirleri gibidir. Bahçelerde meyveler ve pek âlâ kayısılar yetişir. Önce şehrin etеğinde sur vardı. Bu sur, şehri korumadan ziyade kaçakçılığı önlemek içindi. Surlar yıkık hâldedir."[4]

ifadelerini kullanır.

Seyyah J. M. D. Kinneir, Osmanlı güneşinin gurûbunun yaklaştığı XIX. asrın başında Yozgat hakkında fevkalâde mühim bilgiler vermektedir:

> "Şehrin etrafında kerpiçten yapılmış bir duvar bulunmaktadır. Şehirde daha çok Türklerden oluşan bir nüfus vardır. Yozgat Sarayı, farklı bahçe ve avlulardan teşekkül etmiş geniş bir binadır. Saray, kiremitle örtülüdür. Ahşaptır ve iki kat yüksekliğindedir ve şehrin ortasında çok geniş bir yer işgal etmiştir. Sarayın ihtişamı göz kamaştıracak derecededir. Saray mutfaklarında, her gün 300 kişiyi doyuracak yemek hazırlanır. Saray, çok zengin mobilyalarla donatılmıştır. Geniş kare pencerelerle kaplı, geniş ve uzun galerilerin her bir köşesinde dört ayrı resmi-geçit salonu bulunur. Şehrin evleri zariftir. Umumiyetle ahşap olan evler, İstanbul evleri gibi boyanmıştır."[5]

Yozgat şehrinin ikbâl devrine ait bu beyanlar, yapılan güzellik tarifi karşısında, "bugünden" bakınca kayıp şehre ait hüznü sadece arttırıyor!

---

[3] Şemseddin Sami, *Kâmusu'l-A'lâm*, I, s. 4812.

[4] Charles Texier, *Küçük Asya*, çev. Ali Suat, İstanbul 1340, Matbaa-ı Âmire, III, s. 45.

[5] J. M. D. Kinneir, "J. M. Voyage dans L'Asie Mineure L'Armenie et le Kurdıstan dans les annees 1813 et 1814", Paris 1818, çev. Kemal Bilgin, *Yozgat Haftalık İl Gazetesi*, 16 Mart 1950.

Yozgat, Anadolu'da parlayan son yıldızdır ve tekkelerle medreseler etrafında gelişmiş, iktisadî bakımdan hayli zengin, fevkalâde mamur ve ihtişamından dolayı "Anadolu'nun Paris'i"[6] denilen bir şehirdir.

Kültür dokusu vakıflarla varlığını sürdüren müesseselerin, konak selâmlıklarının ve şifahî kültürün hâkimiyetinde tebarüz etmiştir. Şehirde yüksek bir kültür oluşmuştur ve İstanbul'la sıkı bir bağ vardır.

Yozgat Sarayı ve çok sayıda konak bulunan şehirde, konağın kendine has bir aristokrasisi vardır!

Yozgat şehrine bir de bu zaviyeden bakmak lâzımdır.

"Yozgat Efendisi" tabiri, artık sadece bir geçmiş zaman hatırasıdır…

Ne kalmıştır geriye!

Ruhî istidatların yansıdığı ve estetik bir zevkin taçlandığı eserler olan cami, medrese, köprü, konak, çeşme, saat kulesi ve mezar taşları ve kitabelerindeki şiirler ve usta ellerden çıkmış kalem güzeli hatlar, kayıp şehre ait bu kültürü yansıtan son şahitlerdir, o kadar!

Folklor ve Tarih Münasebeti Beyanındadır

Halk bilimi, halk bilgisi veya halkıyat gibi terimlerle ifade olunan ve fakat İngilizce asıllı terimin daha geniş bir kullanıma eriştiği folklor, bir kavim veya halkın kültürü ve geleneğinde yer alan ampirik bilgiler, inançlar, mitoslar, ifadeler, menkabeler, efsaneler, destanlar, nükteler,[7] ağıtlar, masallar, türküler, darb-ı meseller-atasözleri,

---

[6] Bkz. "1316 (M. 1900- 1901) senesi seyahat suretiyle Yozgat'a uğramıştım. Ol vakit Anadolumuzun Paris'i olan o beldeden almış olduğum ilhamlar…" Nevşehirli Mimar Numan Kıyat, *Edebi Abideler*, İstanbul 1938, s. 19.

[7] Şifahî kültürde bir söz söyleme sanatı olan nükte, toplumun idrakine kültürün bir değerini, bir normunu hatırlatma fonksiyonu taşır. İyi düşünülmüş, ince ve örtülü mânâlar taşıyan yarı şaka yarı ciddî sözlerin genel adıdır. Nükte, ilim ve irfan sahibi kimselerin, uyumsuzları, ayrılıkları tenkit metodlarından biridir. Sözün asıl anlamı dışında kullanılması ile oluşan mürsel mecaz, kinaye, tariz arifane tecahül gibi ifade sanatları taşır. Nekre; hoşa giden, gülünç, tuhaf, ince bir alay taşıyan sözler söylemek mânâlarına geliyor. Bkz. Sadık Tural, *Edebiyat Bilimine Katkılar, Nekre ve Nükte Kavramlarının Kültür İçindeki Yeri ve Fonksiyonları*, Ankara 1993, s. 119.

ilâ-ahir, ifade eder.[8] Halkın maddî ve manevî kültürünü derleyen, sınıflandıran, çözümleyen ve yorumlayan bu bilim, bir bakıma toplumun tarihini inceler.[9]

Folklor ve tarih birbirine yardımcı ilimlerdir.[10] Tarihî gerçeklerin aydınlığa çıkarılmasında ve folklor malzemelerinin, varsa gerçek olaylarla da açıklanmasında tarih ve folklor[11] arasında derin münasebet kaçınılmazdır. Bilhassa kültür tarihi araştırmalarında bahsedilen münasebet meselenin asıl nirengi noktasıdır.

"Kültür tarihi araştırmalarının folklorik cephesi dikkate alınmadıkça veya folklor araştırmaları tarih perspektifi içinde gerçekleştirilmedikçe her iki sahadan da sağlam sonuçlar beklemek"[12] güçtür.

"Modern folklor araştırmalarının tesbit ettiği günümüzde artık tartışmasız kabul edilen gerçeklerden biri de, pek çok efsane, destan, menkabe ve hatta masalın hakikatte tarihi bir hadisenin halk muhayyilesinde yankılanıp bozulmasından başka bir şey olmadığıdır."[13]

Folklor mahsullerinin dayandığı tarihî temeller ve "tarihi hadiselerin halk muhayyilesinde hâsıl ettiği yankının"[14] sonuçları göz önünde bulundurulunca, tarihin foklordaki izleri çok rahat sürülmektedir.

Bu mânâda, Yozgat'tan kültür coğrafyamıza yayılmış ve konuşma dilimize kadar girmiş folklor malzemesi, "meçhulleri bilinir hâle getirme, belirsiz durumlara kesinlik kazandırma"[15] çabası içine girilmesi hâlinde, fevkalâde zengin bir değerlendirme imkânı sunmaktadır.

Şifahî Kültür

Kültür mirasımızın irfan halkalarından olan tekke ve medrese ile

---

[8] Ünver Günay, *Din Sosyolojisi*, İstanbul 1998, s. 75.

[9] Aydın Oy, Halkiyat, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, VX, s. 367-369.

[10] Özcan Mert, "Folklorumuzda Çapanoğlu", *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, C. I'den Ayrı Basım, Ankara 1982, s. 217.

[11] Özcan Mert, agm., s. 233.

[12] Ahmet Yaşar Ocak, *Türk Folklorunda Kesik Baş*, Ankara 1989, s. 5.

[13] Ahmet Yaşar Ocak, *a.g.e.*, s. 5.

[14] Ahmet Yaşar Ocak, *a.g.e.*, s, 5

[15] Özcan Mert, a.g.m., s, 233

mütemmim bir cüz olan köy odaları, ana yol güzergâhları üzerinde bulunan ve büyük bey ailelerinin oturduğu bazı köylerde ve şehirde bulunan konakların selâmlıkları, kitabî bir var oluşun yanı sıra şifahî kültürün dokunduğu mekânlardır. Bu mekânlardaki sohbet meclisleriyle hikmet zaviyesinden hayata mânâ verilirken, kuşaktan kuşağa şifahen aktarılan bilgilerin kuşatıcılığında hareket edilir.

Böylelikle yenilenerek devamlılığı sağlanan şifahî kültür, inançlar, örf ve adetler, halk hikâyeleri, âşıklık geleneği, ağıtlar, türküler, darb-ı meseller, mâniler ve nüktelerle, ilâ-ahir, hayatı tatlandırmaya devam eder.[16]

Yozgatlı Şairler

Bozok ve merkezi Yozgat, sarı telin ahengiyle muhabbeti nağmelerde dillendiren âşıkların ve saz olmadan geleneği icra eden şairlerin varlıkları ile sermest olmuştur fasılasız.

Bu cümleden olmak üzere:

Büyük âlim Bozoklu Şeyhülislâm Molla Hüsrev Efendi (v. 1480), Sadrazam Bozoklu Kara Mustafa Paşa (d. 1640 v. 1698), Yozgatlı

[16] Büyük yol güzergâhlarında, Yozgat'tan eski ve köklü, geniş ve verimli arazilerde tarım imkânı olan, bilhassa Kayseri yolu üzerinde ve Kanak Irmağı'na yakın, ağa ve bey ailelerinin oturdukları yerlerin köy odaları, insan merkezli bir medeniyete ait nakışlardır. Bu köylerde, ağa ve bey ailelerinin odaları muhteşem süslemeleri ile dikkat çeken küçük bir konaktır. Lök'de Karacabey'in, Paşaköy'de Mehmet Nuri Ağa'nın (d. 1852 v. ?) ve ardı sıra oğlu Ali Efendi'nin (d. 1882 v. 1956) ve ayrıca Mehmed Bey'in, Yozgat-Kayseri yolu üzerinde bulunan Battal'da yazlık ve kışlık odaları ayrı olan Kapusuzoğlu Büyük Osman Efendi (d. 1862 v. 1906) ve kardeşi Mehmet Kâmil Ağa'nın (d. 1872 v. 1947), Süleyman Ağa (d. 1882 v. 1938) ve kardeşi Hacı Mehmet Bey'in, Dedeli Beylerinin, Hasbek'te Hacı Bey'in odaları bu vasıftadır. Gelenekte, iyi tahsil görmüş ilmiye mensuplarına, ağa olsalar bile mutlaka "Efendi" diye hitap edilir. Paşaköy'de Mehmed Nuri Ağa'nın oğlu Ali Efendi, devrinin önde gelen ağalarından olmakla birlikte, aynı zamanda "Müderris"tir. Onun için Ali Efendi denilir. Battal'da Kapusuzoğlu Hacı İsmail Ağa'nın (d. 1817 v. 1894) oğlu Büyük Osman Efendi, devrinde Orta Anadolu'da tanınan büyük ağalarındandır. Kayseri'de "ikmâl-i nüsah" eylemiş bir ilmiye mensubu olduğu için Osman Efendi diye hitap edilir. Konağından kalan bazı eşyalarla, kütüphanesine ait el yazması kitaplardan bazısı duruyor. Ayrıca, Yozgat'ta şifahî kültür ve ilgili meselelere dair bkz. S. Burhanettin Kapusuzoğlu, *Bozoknağme-Yozgat'a Güzelleme*, İstanbul 2015, s. 117-121.

Mehmed Akif Paşa, Terkî mahlası ile şiir söyleyen Şeyh Hacı Ahmed-i Velî (d. 1773 v. 1895) ve oğlu Hafız Hayreddin Efendi (d. 1857 v. 1898), Şeyh Hacı Ahmed-i Velî Efendi'nin halifelerinden Postnişinzade Hicâbî Baba (XIX. asır), Yozgatlı Karac'oğlan (XIX. asır), Paşaköylü Âşık Hakikî (XIX. asır), Himmetî (XIX. asır), Zemînî mahlasıyla maruf Yarımın Haşim Baba (d. 1838 v. 1908), Bozok'un haritasını çizen ve Meclîs-i Mebûsân'da Bozok Mebusu olarak vazife yapan ve Seydi Beşir Esir Kampı'nda vefat eden Uhuvvetzade Hayrullah Efendi (d. 1865 v. 1916), Fennî (d. 1850 v. 1920),[17] Çapanoğlu Hacı Osman Nuri Bey (d. 1835 v. 1898), Nâzî (d. 1869 v. 1902), Gamlı (d. 1879 v. 1939), Zârî (d. 1852 v. 1941), Çapanoğlu Edip Bey (d. 1859 v. 1925), Hüznî Baba (d. 1879 v. 1936), Sıtkı Baba (d. 1896 v. 1961), Alcılı Dindarî Baba (d. 1901 v. 1966), Alcılı Kâsım Bey (d. 1903 v. 1976), tarz-ı kadîm ve hecenin son büyük ustası Abbas Sayar (d. 1923 v. 1999)." ve daha nicesi, geleneğin kıvamında, gâhi aruz, gâhi hecenin ahengi ile söylemişlerdir.

Bozok, âşık tarzı şiir geleneğinin canlılığını her dem muhafaza ettiği bir diyardır. Âşıklar, tasavvuftan nasipli bâdeli kişilerdir. Çünkü meselenin evveli ve ahiri, gönül olduğu için cümleyi sarıp sarmalamıştır. Kamu âlem durdukça da böyle olacaktır. İşbu Hak'tan bâdeli Yozgat âşıkları, Nakşî-Halidî meşayihinden Kastamonulu Ahmed Siyahî Efendi'ye (d. 1777 v. 1874) müntesip Erzurumlu Âşık Emrah (d. 1876), Emrah'ın âşıklık geleneğinde çırağı Âşık Tokatlı Nurî (v. 1883), Zileli Ceyhûnî Baba (d. 1847 v. 1912), Erzurum'un Sanamer Köyü'nden Kadirî-Rıfaî meşayihinden Seyyid Hacı Ahmed Baba'ya müntesip Narmanlı Âşık Sümmânî Baba (d. 1860 v. 1915), Nakşî meşayihinden Erzincanlı Muhammed Sami Efen-

[17] İbnülemin Mahmud Kemâl İnal, Fennî'ye dair şöyle der: "Edebiyat muallimlerinden Sadüddin Nüzhet Bey'in verdiği varakada: 'Fennî, eyi bir şair olmakla beraber hattatlık ve hakkâklıkla da muhitinin üstadı olarak tanınmıştır. Fennî'yi edebiyat âlemine ilk defa tanıtan Cephanecioğlu Reşid Bey'dir. Terceme-i hâli ile bir iki manzumesini 21 Mart 1928 tarihli Yozğad Ğazetesi'nde neşr ederek 170 parça şiirin kendi nezdinde olduğunu söylemiştir. Bir kısım şiirleri hece vezniledir. Biraderi Müfid Efendi'nin torunlarında divanı mahfuzdur. Birçok yazısı ailesinin nezdindedir. Ayva yaprağına yazılar ve pirinç danesine Sure-i İhlas yazmıştır. Tırnakla yazdığı yazılar da güzeldir. Dört kızı vardır.' deniliyor." Bkz. İbnülemin Mahmud Kemâl İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, I, İstanbul 1988, s. 387-388.

di'ye (d. 1847 v. 1912) müntesip Erzincanlı Tüfekçizade Sakî Salih Baba (d. 1846 v. 1906) ve Sivaslı Âşık Ruhsâtî Baba'nın (d.1856 v. 1911)... tesirinde pişerek meydan almışlardır.

Köy odalarında, kahvehanelerde ve ahalînin Tol Çarşı dediği Tül Çarşı'nın güney yönünden alt tarafında bulunan Yozgat Âşıklar Kahvesi'nde gelenek talim edilmiştir. Tokatlı Nurî ve Zileli Ceyhûnî Baba ise Yozgat'ta çalıp söyleyen ve zaten var olan güçlü damarın canlanmasına ve yeni âşıkların yetişmesine emek harcayan ustalar arasındadır. Haziran ayında kurulan Yozgat Panayırı'na mutlaka gelen Ceyhûnî Baba, Yozgat ve civarında sevilen bir âşıktır. Hatta Yozgatlı Arap Hafız, Mes'ûdî ve Seyhûnî de onun çıraklarındandır. Hüznî Baba'nın bir gençlik hatırası olarak geleneğin sırlarını talim maksadıyla Ceyhûnî Baba'ya bir ara çıraklık ettiği bilgilerimiz arasındadır.

Köy odalarının idbar devrinde bile yaşlılar Emrah'tan, Ceyhûnî Baba'dan, Sümmânî Baba'dan, Salih Baba'dan, Maraşlı Âşık Kâmil Baba'dan, Ruhsâtî Baba'dan, Paşaköylü Hakikî Baba diye meşhur Âşık Aşir Efendi'den, Hüznî Baba'dan, Nakşî ve Kadirî-Rıfaî meşayihinden Mahzenli Sırru'l-aziz Ali Baba'ya müntesip Sıtkı Baba'dan ilâ-ahir, deyişler söylüyorlar. Has bir dairede de olsa bu gelenek yaşıyor ve yaşatılıyor.[18]

[18] Bkz. S. Burhanettin Kapusuzoğlu, *Bozoknağme-Yozgat'a Güzelleme*, İstanbul 2015, s. 121-125.